

Рурик Г., завідувач психолого-педагогічної лабораторії науково-просвітницьких інноваційних технологій розвитку особистості
Миколаївський національний аграрний університет

ЛІДЕРСТВО – ШЛЯХ ДО МАЙБУТТЯ

«Поле діяльності лідерів – майбутнє,
Вони створюють довготривалі цінності.
Найбільше досягнення лідерів –
створення умов для розвитку людей,
Щоб вони могли змінюватись, зростати та
процвітати»

Сучасні, найскладні, кризові умови життя української держави та громадян передбачають від кожного нас не тільки національної самосвідомості, громадянської зрілості, організаційних навичок, відповідальності, активності тощо.

Наше суспільство вимагає лідерів, які здатні будувати майбутнє, для чого треба мислити глобально, робити довгострокові прогнози, долати труднощі, працювати та керувати у команді, бути стресостійким та витривалим. При цьому необхідно усвідомлювати, що лідерські інтегровані характеристики базуються на особистісних цінностях, мотивах, потребах та переконаннях.

Треба зауважити, що питання лідерства майже постійно викликало зацікавленість як у філософії, так і в педагогіці, психології та соціології. Лідерські якості розглядали у своїх трудах Платон та Аристотель, І. Гете, А. Адлер, К. Юнг. Вивченню проблеми лідерства присвячені роботи таких вчених, з-поміж: Г. Андрєєва, Д. Гоулман, Є. Грудзинська, П. Друкер, Н. Дятленко, Ю. Ємельянов, М. Ільїн, К. Левін, Д. Мак Грегор, М. Мескон, А. Менегетті, Д. Ольшанський, Б. Паригін, А. Петровський, Л. Уманський та ін.

На сьогодні не існує загальноприйнятого визначеного поняття «лідерство». Різняться також уявлення дослідників про природу, сутність та змістовні характеристики даного феномену. Фролова зауважила, що корінь англійського слова «лідер» походить від поняття, яке означає шлях, напрямок чи курс судна у морі, тобто, лідер у буквальному сенсі – не завжди людина, що йде попереду. Від нього чекають, що він вкаже шлях.

Сучасні науковці: В. Мороз, А. Карпов, С. Керр, Р. Кричевський та ін. вважають, що лідерство – це процес, за допомогою якого одна особа впливає на членів групи. Деякі дослідники ототожнюють лідерство та владу, лідерство та керівництво.

Фрейджер зазначає, що головна відмінність між керівництвом та лідерством впливає з того полягає у тому, що ці феномени діють у різних структурах: керівництво – у формальній, а лідерство – у неформальній структурі.

Природу лідерства Ніцше вважав нормальним, даним від природи людині. Фрейд же вбачав прагнення до лідерства як сублимацію особистості, яка жила та розвивалася у родині із авторитарним батьком, Адлер прагнення до лідерства відзначав як компенсацію почуття неповноцінності. Але до цього часу чітко не визначено фактори, які зумовлюють появу лідера або прихильність до певних стилів лідерства.

У підручниках найчастіше підкреслюється три компоненти лідерства, без яких лідерство не можливе: мета (ідея), група, вплив. Тобто, лідер – це особа, яка займає таке ієрархічне положення у групі, що дозволяє впливати її членів та спрямовувати їх сили на досягнення цілей групи. Чому члени групи прислухаються на лідера? Тому що за ієрархічною будовою він знаходиться на верхівці групи (за дослідженнями А. Петровського, М. Ярошевського), тим самим приймає на себе відповідальність за всю групу, оскільки приймає рішення, які зачіпають інтереси всіх членів групи.

Необхідно відмітити наступний факт: чим складніше завдання, проблема, що стоїть перед групою, чим більший ризик або критичніше ситуація, у якій опинилася група або спільнота, тим гостріше потреба у лідері. Чим складніша ситуація, тим більше вірогідність того, що лідерські функції будуть розподілятися між кількома особами. Сприятливі умови для висунення нового лідера можуть виникнути не лише під впливом зовнішньої загрози, але й внаслідок внутрішньогрупових конфліктів. Новий лідер також може з'явитися в період, коли старий лідер не відповідає своєму положенню як стратег, експерт та ін.

Для того, щоб залишати за собою високий вплив на членів групи, особистість повинна володіти рядом якостей, які дозволяють виконувати важливі функції, пов'язані із спілкуванням з членами групи, керуванням, вирішенням поставлених перед групою завдань тощо.

У психології виділяють різні класифікації лідерів, за поглядами Сельченка, визначають: за змістом діяльності – лідер-натхненник і лідер-виконавець; за характером діяльності – лідер універсальний і лідер ситуативний; за спрямованістю діяльності – емоційний лідер і діловий лідер.

Якості, якими найчастіше володіє лідер можна подіти умовно на 4 групи (за поглядами О. Євтіхова):

1. Індивідуально-особистісний – включає комплекс особистісних і професійних якостей: впевненість у собі, активна життєва позиція та прагнення до лідерства, моральна нормативність, надійність, послідовність у вчинках.

2. Соціально-психологічний – включає якості, які проявляються у відносинах з іншими людьми: здатність розуміти потреби інших людей, комунікативна компетентність, уміння створювати умови для самореалізації послідовників, справедливість, здатність представляти та відстоювати інтереси групи в зовнішніх інстанціях, брати на себе відповідальність за групову діяльність.

3. Організаційно-управлінський: спрямованість на майбутнє та бачення перспективи, чутливість до ситуації та гнучкість поведінки, здатність створювати команду, організувати групу на рішення поставленого завдання,

контролювати результати спільної діяльності, дякувати та заохочувати, готовність підтримати у важку хвилину.

4. Перцептивно-лідерський – включає якості, які приписує лідеру група. сприйняття індивіда групою як лідера; визнання його лідерського статусу й авторитету.

Отже, у процесі вивчення наукових доробків вітчизняних та зарубіжних учених з питання лідерства, дає підстави стверджувати, що дослідники по-різному визначають сутність понять «лідер» та «лідерство».

Лідер – це людина, здатна впливати на дії однієї людини або групи людей з метою досягнення певної мети.

Загалом, під лідерством розуміється процес впливу на інших членів групи заради досягнення поставлених цілей, а феномен лідерства відноситься до динамічних процесів групи. Лідерство засноване на неформальному впливові лідера. Не можна змусити інших слідувати за лідером. Це можливо в ситуації керівництва, а не лідерства. На відміну від керівника, лідер не наказує, а пропонує.

За визначенням Р. Кричевського та Л. Уманського, авторитет лідера базується на активній життєвій позиції; Б. Паригін додає, що лідер має змогу обирати оптимальне рішення для вирішення поставленого запитання та брати на себе відповідальність за прийняте рішення.

До лідера висувається низка вимог, які всебічно торкаються особистості як до вольових якостей, так і когнітивних особливостей, комунікативних вмінь та навичок тощо.

Список джерел:

1. Буряк Т. П. Сучасні підходи до лідерства. Київ: Наук. думка, 2009. 200 с.
2. Дяків А. А. Виховання лідера. Київ: Наук. думка, 2011. 231 с.
3. Мороз В.П. «Лідерство як наукова проблема» № 1(324) Ч.1 (2019): Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки/Теорія і практика соціально-педагогічної діяльності. Доступ за посиланням: <http://visnyk.luguniv.edu.ua/index.php/vped/article/view/26>
4. Яхнін Я. К. Сучасні підходи до виховання лідера. Київ: Наук. думка, 2010. 143 с.